

บทที่ 4

อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และสรุป

ก. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมและศาสนา ต่อการแสดง
ลิเกในล้านนา ซึ่งผู้วิจัยได้หาการศึกษา กลุ่มบุคคล ต่อไปนี้ คือ

1. หัวหน้าคณะลิเก ผู้กำกับและครูฝึกในล้านนาจำนวน 10 คณะ
30 คน
2. ผู้แสดงลิเก ไม่ว่าจะเป็นนางเอก พระเอก ตัวตลก ตัวโกง
และตัวประกอบในล้านนา จำนวน 10 คณะ 50 คน
- 3.1 ผู้ชมทั่วไปได้แก่ พ่อค้า 20 คน แม่ค้า 25 คน ข้าราชการ
10 คน หนุ่ม-สาว 25 คน กรรมการวัด 10 คน พระ
15 รูป หญิงชรา 30 คน และชายชรา 28 คน
- 3.2 ประชาชนที่เป็นผู้ดูจากหมู่บ้านทั่วไปทางจังหวัดเชียงใหม่และ
จังหวัดลำพูน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดังนี้
  - 3.2.1 เลือกกลุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้านภาค ตำบลบ้านภาค
อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 40 คน
  - 3.2.2 เลือกกลุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้านบ้าน อำเภอเมือง
จังหวัดลำพูน จำนวน 40 คน
  - 3.2.3 เลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในเมืองทั้งจังหวัด
เชียงใหม่ และลำพูน จำนวน 40 คน

ผลจากการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

1. หัวหน้าลิเก ผู้กำกับ และครูฝึก
  - 1.1 จุดมุ่งหมายของบุคคลเหล่านี้ ต้องการให้คนดูได้รับ
    - ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในด้านอารมณ์ขัน
    - คติสอนใจจากเนื้อเรื่องของลิเก เช่น การ
ให้อภัย การรักซึ่งกันและกัน เป็นต้น
    - ให้รู้จักว่า สิ่งไหนควรทำหรือไม่ควร ทำนอง
หาดีได้ดี หาชั่วได้ชั่ว
    - ให้เห็นถึงชีวิตของลิเก
    - สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน เพื่อเขาจะเชิญ
ให้คณะเราไปแสดงอีก

1.2 ค่านิยมทางสังคมและศาสนาต่อการแสดงลิเกใน
ล้านนา ในทัศนะของบุคคลดังกล่าว คือ

1.2.1 เนื้อเรื่อง

สมัยก่อนคนดูชอบดูเรื่องธรรม ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนา เช่นเรื่องบัวระวงค์ หงษ์อำมาตย์ หงส์หิน เจ้าสุวัตร-นางบัวคำ ฯลฯ แต่ในสมัยปัจจุบัน ชอบเรื่องที่ทันสมัย ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน หรือเรื่องแบบอิงนิยาย และที่สำคัญ ลิเกปัจจุบันนั้นจะมีการแสดงคนครีก่อนที่จะเริ่มแสดงลิเก สมัยก่อนการแสดงลิเก จะแสดงหลายคืนถึงจะจบเรื่อง เพื่อยืดเวลาให้คนดูต้องการที่จะดูลิเกต่อ แต่ปัจจุบันคนดูชอบเรื่องที่แสดงคืนเดียวจบหรือวันเดียวจบ

1.2.2 การรำและการร้องเพลง

สมัยก่อนมีการรำอย่างอ่อนช้อย เช่นคอนพระเอกนางเอก เกี่ยวพาราสักกัน กว่าจะเกี่ยวพาราสักกันแต่ละที ต้องรำเป็นขบวน แต่ลิเกปัจจุบันนี้ ไม่ต้องมีการรำมาก เขาก็คิดว่าควรจะรำพอเป็นกริยาเท่านั้น โดยไม่ได้คำนึงถึงความถูกต้องของท่ารำ เท่ากับความหันอกหันใจคนดู เช่นเกี่ยวกับการร้องเพลง ต้องรวดเร็วทันใจคนดูหากจะให้ลิเกเป็นที่พอใจคนดูได้นั้น จะต้องรู้จักปรับปรุงตัวเองในด้านการร้องเพลงให้เข้ากับสมัยนิยม เช่นร้องเพลงลูกทุ่งที่กำลังดังๆ ก่อนแล้ว คิดความมาด้ายเพลงลิเกแบบสั้นๆ ซึ่งเป็นไปตามคำตรัสของ สมเด็จพระนเรศวรมหาราชว่า กิจที่เล่นลิเกก็เพื่อจะหาเงินค่าดู เล่นอย่างไรจะได้เงินมากก็ต้องเล่นอย่างนั้น และความเห็นของพระยาเพชรบูรณ์ (ศรี) ผู้ริเริ่มก่อตั้งวิกลิเกและลิเกทรงเครื่องว่า "คนที่ชอบดูลิเกไม่เอาใจใส่ในการขับร้อง ฟ้อนรำ หรือ เพลงปี่พาทย์ ชอบแต่สามอย่างคือ แต่งตัวให้สวยอย่างหนึ่ง เล่นให้ชบช้นอย่างหนึ่งกับเล่นให้รวดเร็วทันใจอย่างหนึ่ง ถ้าฝืนความรู้สึกลีเก คนดูก็ไม่ชอบดู"

1.2.3 สถานที่แสดง

สมัยก่อนคนชอบดูลิเกแสดงงานวิก เพราะสมัยก่อนยังไม่มีภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุและอื่นๆ มากเท่ากับปัจจุบัน เพราะฉะนั้น สถานที่ในการแสดงลิเกล้านนา ที่มีมากพอควร คืองานสมโภชต่าง ๆ เช่น งานฉลองความวัด เปิดอาคารโรงเรียน งานบวชนาค และงานประเพณีต่าง ๆ ซึ่งจะอยู่ในช่วงเดือน พฤศจิกายนถึงเดือนมิถุนายน และจะหยุดพักการแสดงในช่วงฤดูฝน ประมาณ 4 เดือน หลังจากนั้นก็จะเริ่มทำงานวิกก่อน อาจจะแสดงตามโรงภาพยนตร์ หรือวิกลิเกและสวนสนุกแต่ในสมัยนี้ไม่มีงานวิกแล้ว อาจจะเป็นเพราะว่า เศรษฐกิจไม่คึกคัก อีกอย่างหนึ่ง คนดูจะไม่ยอมเสียเงินดูลิเกวิก เพราะถือว่าเสียค่าเงิน เลยหันไปดูละครโทรทัศน์ ซึ่งไม่ได้เสียเงินค่าดูและไม่ต้องออกจากบ้านไปไหน

จากการสอบถามบุคคลในวงการลิเกหลายระดับ ตั้งแต่มีอระนาค มีอกลอง นางเอก พระเอก ตัวโคง ได้ข้อมูลเกือบตรงกันว่า ปัญหาของลิเกนั้นมาจากภาวะเศรษฐกิจ คนรุ่นใหม่ก็ไม่สนใจ

ลิเกหันไปหาคัสโก้ คนตรี คอนเสิร์ต ภาพยนตร์ มากกว่า เมื่อเศรษฐกิจดีขึ้น ก็คงจะทำให้การแสดง ศิลปะพื้นบ้านเหล่านี้ กลับมาเพื่อผู้ได้อีกครั้งหนึ่ง (จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ "ถึงจุดค่าสุดของลิเก" ฉบับวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2529 หน้า 20) นอกจากนี้ความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า สมัยก่อนเทคโนโลยียังไม่เจริญคนดูก็ไม่มีการเลือกที่จะชมหรสนพ สมัยนี้ ภาพยนตร์ ทีวีโอ โทรทัศน์มีวิวัฒนาการที่เจริญขึ้น คนดูจึงหันไปดูสิ่งแปลกๆ ใหม่ ๆ ง่าย ๆ และสะดวกกว่า

1.2.4 อนาคตของลิเก

จากสถิติลิเกล้านนา ในปีที่ผ่านมา ปีหนึ่งจะมียานแสดง 70-80 ครั้ง ปัจจุบันนี้ เหลือเพียง 30-40 ครั้ง เท่านั้น ดังนั้นอนาคตของลิเกจะ มากขึ้น เท่าเดิมหรือลดลง ขึ้นกับสิ่งต่อไปนี้

- ทรายบิเคที่มีงานสมโภชก็จะมีลิเกอยู่ต่อไป
- ลิเกจะอยู่ได้ต้องปรับตัว เข้ากับสภาพสังคม สมัยนั้น
- แต่อนาคตของลิเกจะลดลง เพราะ ไม่ค่อยมีเด็กใหม่มาหัดลิเก เพราะ เด็กสมัยนี้ ไม่นิยมของโบราณ คิดว่าลิเกเป็นของที่ไม่ทันสมัย จึง ไม่มีใครต้องการหัดลิเก เพราะฉะนั้นจึง ไม่มีใครสืบทอดศิลปะนี้ไว้
- ถ้ามีคนสนับสนุน ส่ง เสริมให้ลิเกมีอยู่ เป็นศิลปะพื้นบ้าน ลิเกก็จะมีอยู่คู่กับงานสมโภช ตลอดไป

1.3 ข้อเสนอแนะของผู้วิจัยที่มีต่อหัวหน้าคณะลิเก ผู้กำกับ และครูฝึก

1.3.1 ถ้าต้องการให้ลิเกมีอยู่ตลอดไป หัวหน้า

- ผู้กำกับและครูฝึก จะต้องเขียนเนื้อเรื่อง
- ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคม เช่น ตัวอย่างจากภาพยนตร์ เรื่องลูกอีสาน เมียหลวง และน้ำพุ
- กระหัดรัศ การเจรจาไม่คววน และมีการซ้อมก่อนการแสดงทุกครั้ง ซึ่งลิเกมหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่ ได้ประสบผลสำเร็จมาแล้วจากการซ้อมลิเกก่อนการแสดงจริง เฉลี่ยแล้วคืนหนึ่งประมาณ 1,000 คน
- การรำ ควรรักษาเอกลักษณ์ของรำลิเกไว้บ้าง แต่จะไม่รำตามบทบาทมากเกินไป ควรมีการปรับปรุงเรื่อง ฉาก แสง สี เสียง อยู่เสมอ เช่น ใช้ผ้าฉากลิเกเข้าฉากนานถึง 5 - 6 ปี จนคนดูเบื่อ

1.3.2 เราต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่าลิเกจะแข่ง
โทรทัศน์ไม่ได้ เพราะฉะนั้นหัวหน้า ผู้
กำกับและครูฝึกจะต้องหาผู้สนับสนุนจากผู้รักศิลปะ
พื้นบ้านของไทย เช่น มูลนิธิต่าง ๆ และศูนย์
วัฒนธรรมแห่งชาติ

2. ผู้แสดงลิเก

- 2.1 เหตุผลที่ผู้แสดง เลือกอาชีพลิเก เพราะ
  - 2.1.1 สืบทอดเจตนาารมย์ของพ่อแม่ ที่มีอาชีพ
ลิเกมาก่อน
  - 2.1.2 บางคนก็เป็นนักแสดงตามเพื่อนชวน
  - 2.1.3 ใจรักและชอบในศิลปะพื้นบ้านของไทย
- 2.2 จุดมุ่งหมายของนักแสดงที่ต้องการสื่อความหมาย
การแสดงลิเกต่อผู้ชม
  - 2.2.1 ต้องการให้คุณดู ได้รับความสนุกสนาน
เพลิดเพลิน
  - 2.2.2 ต้องการให้คุณดู ได้รับคติสอนใจ เช่น
การรู้จักให้อภัย ซึ่งกันและกัน สอนเรื่อง
ความรัก เป็นต้น
  - 2.2.3 ต้องการอนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านไทย
  - 2.2.4 ต้องการเชื่อมความสัมพันธ์กับ
คนดู(ชาวบ้าน)

ผู้แสดงลิเกส่วนมาก จะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า หาก
ต้องการยึดอาชีพนี้ให้ยาวนานได้ ต้องรู้จักเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เข้ากับสภาวะ
ของสังคมอยู่เสมอ เช่น การแต่งกาย การเจรจาการร้องเพลงและเนื้อร้อง
ให้เข้ากับสมัยนั้นๆ ลิเกจึงจะอยู่รอด ตัวอย่างเช่น ปัจจุบันนี้ ประชาชนส่วน
มากชอบแต่งกายแบบสวมกระโปรงสอป และเสื้อลาย การร้องเพลงก็ต้องร้อง
เพลงลิเกสลับกับเพลงลูกทุ่ง เช่น เพลงคึกแค้น ผูกโบว์ สาวราวาง และการ
เจรจาก็ให้เจรจาสลับภาษาไทย กับภาษาต่างประเทศบ้าง จะทำให้คนดูพอใจ
ส่วนเนื้อเรื่อง ต้องรู้จักสังเกตว่า สังคมปัจจุบันนี้ จะมีแบบรักสามเส้า รัก
แบบวัยรุ่น เรื่องเกี่ยวกับโสเภณี ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามเรื่องธรรม ยังคง
แสดงได้ตราบดีที่ยังมีงานบอย เพื่อเอาใจศรัทธาผู้ศรัทธาต่าง ๆ ที่จัดหาลิเกมา
สำหรับเฉลิมฉลองวัดที่ตนเป็นสมาชิกอยู่

- 2.3 ข้อเสนอนะของผู้วิจัย ที่มีต่อนักแสดงลิเก ไม่ว่าจะ
เป็นหญิงหรือชาย จะเป็นพระเอก นางเอก ตัวโง่ ตัวตลก และตัวประกอบ
  - 2.3.1 นักแสดงต้องศึกษาเนื้อเรื่องและบทบาทที่
ตนเองจะแสดงและฝึกซ้อมลิเกก่อนแสดง
จริง เพื่อลิเกจะได้มีคุณภาพมากขึ้น

- 2.3.2 นักแสดงต้องมีความประหลาดคดี เช่น
  - ไม่ทะเลาะวิวาทกับนักแสดงด้วยกัน หรือกับชาวบ้าน
  - ไม่สูบบุหรี่ และเมาเหล้า ซึ่งเป็นเหตุเกิดการทะเลาะวิวาทกัน
  - ไม่ล่วงประเวณีสามีและภรรยา ของชาวบ้าน
  - ไม่ซื้อของของชาวบ้านด้วยเงินเชื่อ
- 2.3.3 ขอมรับคำติ-ชมจากครุฝึก เพื่อปรับปรุงการแสดงของคนให้ดีขึ้น และให้เอาจริงเอาจังต่อบทบาทที่ตนกำลังแสดงอยู่

3. ผู้ชมทั่วไป

3.1 เหตุผลที่ผู้ชมเข้ามาชมลิเกนั้นเพราะ มีงานบอยหรืองานประเพณีต่างๆ ดังนั้นลิเกจึงเป็นคำนิยามอย่างหนึ่ง ซึ่งมีมาแต่ดั้งเดิมว่าเป็นของคู่กันงานประเพณีต่างๆ เพื่อให้คนดูได้รับความสนุกสนาน สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านกับคณะลิเก และยิ่งกว่านั้น ก็สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านต่างถิ่นที่มาร่วมงานในงานบอย และสุดท้ายทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องธรรมด้วย

	ชื่อ	พระกรรมกรวัด	คณะ	ข้าราชการคนพุ่มสาว	พ่อค้าแม่ค้า	ชาวบ้านสงฆ์
3.2.1	เรื่องเรื่องหรือ	เรื่องธรรม	เรื่องธรรม	เรื่องสมัยนิยม	ชอบเรื่องธรรมแต่ส่วนใหญ่ไม่ได้ดูเพราะขายของอย่างเดียว	มาชมงานบอยเพื่อความบันเทิงธรรมจึงดูบ้างไม่ดูบ้าง
3.2.2	ลักษณะการรับ	ชอบฟัง	ชอบฟัง	ไม่ชอบ	ชอบฟัง	รับฟัง
3.2.3	การร้องเพลง	รวดเร็วทันใจ	ไพเราะฟังแล้วจะโดน	เพลงดีเก๋สมัยเพลงลูกทุ่งและรวดเร็วทันใจ	รวดเร็วทันใจ	รวดเร็วทันใจ
3.2.4	การเจรจา	รวดเร็วทันใจ	ไพเราะชัดเจนคำอธิบายไพเราะดี	การเจรจาไพเราะชัดเจนมีจุดเน้น	รวดเร็วทันใจ	รวดเร็วทันใจ
3.2.5	การผสมสีของสีของ	ชอบดูผู้แสดงมีความหมายทุกตัว	ชอบดูทุกอย่าง เช่น ขนดก ขนสวย	บทละคร, โคลง, วิจารณ์	ชอบที่การร้องการรับ ละคร การแสดง	ชอบดูทุก

จากตารางที่แสดงข้างต้นนี้ และจากข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ผู้ชมใน
บทที่ 3 จะเห็นได้ว่าผู้ชมส่วนมากจะชอบคูลีเก จะมีที่แตกต่างบ้างก็เห็นจะเป็น
พ่อค้าแม่ค้า ซึ่งชอบคูลีเก แต่ไม่มีเวลาดู เพราะงานอาชีพบังคับ อย่างไรก็ตามก็
ความจากการที่ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์หาให้ทราบว่าลิเกยัง เป็นของคู่กับประชาชน
เป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของหมู่ประชาชน เพราะลิเกเป็นของคู่กับงานประเพณี
ต่างๆ และที่สำคัญ ลิเกมีเนื้อหาสาระและได้ประโยชน์แก่ผู้ดู เช่น ทำให้คนดู
ได้รับความสนุกสนาน ได้รับคติสอนใจในทุก ๆ คำ

3.3 ข้อเสนอแนะของผู้วิจัยต่อผู้ชมทั่วไป คือเราทุกคน
จะต้องช่วยกันส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยสนับสนุนให้ลิเกใน
ล้านนามีอยู่คู่กับงานสมโภช ไม่เช่นนั้นในอนาคต เราจะไม่มีศิลปะแขนงนี้ให้
ลูกหลานและคนต่างชาติดูหรือผู้ที่สนใจ ได้ค้นคว้าและศึกษา นอกจากนี้ยังจะส่ง
ผลไปถึงศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ ซึ่งจะพลอยสูญหายไปด้วย ดังนั้น เมื่อคนไทยยัง
มองไม่เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมของตนเองแล้ว คนอื่นจะมองเห็นได้
อย่างไร ฉะนั้น ผู้วิจัยและผู้ที่เป็นคนไทยทุกคน ควรจะหันมาส่งเสริม และ
อนุรักษ์ศิลปะพื้นบ้านของเราให้คงอยู่ตลอดไปดังนี้

3.3.1 ขอให้ผู้ชมให้การสนับสนุน โดยการจัด
หาทุนทรัพย์ให้ลิเก มีอยู่ตลอดเวลา เช่น
จัดให้ลิเกแสดงที่หมู่บ้านของคนปีละ 1 ครั้ง ผู้วิจัยสังเกตอย่างหนึ่งว่า ดู
เหมือนลิเกจะสู้ละครโทรทัศน์และวีดีโอไม่ได้ แต่ค่านิยมอย่างหนึ่งที่มนุษย์ต้อง
การคือ ความสามัคคีธรรมกัน หรือร่วมสนุกสนานกัน ในบางเวลาที่จะนั่งดู
โทรทัศน์และวีดีโอที่บ้านตนเองอย่างเดียวนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าสักวันหนึ่งผู้ชมคงจะ
หันมาสนใจมหรสพ เช่น ลิเก ด้วย

3.3.2 ขอให้ผู้ชมได้สนับสนุนหาทุนทรัพย์ให้ลิเก
ได้ออกโทรทัศน์บ่อยๆ ซึ่งเมื่อก่อนเคยมี
ในรายการ "มรดกล้านนาไทย" ของคุณสว่าง สิงห์ไกรลาส จากสถานี
โทรทัศน์ช่อง 8 ลาบาง แต่ปัจจุบันนี้ลิเกทางภาคกลางยังออกทีวีเกือบทุกช่อง

3.3.3 ลิเกเป็นสื่อที่เสนอธรรมะให้ชาวบ้านได้
เข้าใจว่า สิ่งไหนดีและสิ่งไหนชั่ว และมี
ส่วนให้ชาวบ้านได้มีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งเน้นให้เห็นว่าลิเก เป็นสิ่งที่สะท้อนให้
ผู้ชม ได้ซาบซึ้งถึงชีวิตส่วนตัว และส่วนรวม ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้รัฐบาล ซึ่งเป็น
ผู้รับผิดชอบความเป็นอยู่ของราษฎร จึงควรที่จะส่งเสริมลิเก ให้มีส่วนช่วย
ชาวบ้านมากขึ้น ผู้วิจัยสังเกตว่า ลิเกมีเรื่องลามาก สิ่งนี้อาจจะทำให้รัฐบาล
ไม่สนับสนุน เหมือนกับละครของ สมเด็จพระมหาคณาจารย์ราชานุกาฬที่ว่า

บทเอชบหดอกสร้อย
จงร้อง เล่น เป็นเวลาผ่อนฮาเฮ
อันนี้เกลามาคลก เล่น
ไม่ควรจะจกจาเป็นคารา

ใช้แคงให้เด็กน้อยเจ้าสรวยเส
แหนลานายี่เกที่จามา
ราเด่นสิ้นอายุชายหน้า
มันจะพาเสียคนป่นปี่เอช

แต่รัฐบาลก็สามารถที่จะควบคุมได้ ให้มีตลก โดยไม่ลามก เพื่อลิเกจะเป็นศิลปวัฒนธรรมไทยที่ดี เช่น มหาวิทยาลัยพายัพ ได้ทำงานทดลองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นคันมา คนมากู้เป็นพันคน เนื้อเรื่องมีตลกแต่ไม่ลามกและมีคาสอนทางศีลธรรม และเรื่องชีวิต ลิเกสามารถจะเล่นเรื่องทันสมัยได้ โดยไม่ต้องมีเรื่องลามก แต่ต้องมีการสนับสนุนจากองค์การต่างๆ นอกจากนี้ ลิเก มหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่ ได้เกิดผลมาแล้วในการไปแสดงที่สหรัฐอเมริกา จำนวน 110 ครั้ง จาก 70 เมือง 26 รัฐ และได้รับการคอบสนองจากประธานาธิบดีที่ได้เขียนจดหมายชมการแสดงครั้งนั้น และผลจากไปประเทศสหรัฐอเมริกา คณะลิเกมหาวิทยาลัยพายัพ เชียงใหม่ จึงได้รับเชิญไปแสดงที่ประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ ในปี 1985 และในปี 1987 ได้รับเชิญไปแสดงที่สหรัฐอเมริกาอีกเป็นครั้งที่ 2 และในปี 1989 ยังได้รับเชิญไปแสดงที่ประเทศอังกฤษอีก แสดงให้เห็นว่า ลิเกล้านนาเป็นที่ยอมรับจากผู้ชมระดับโลก ฉะนั้น รัฐบาลควรจะอนุรักษ์ลิเกไว้ และยอมรับเข้าไปในกรมศิลปวัฒนธรรมไทย โดยควบคุมมาตรฐานแต่ควรที่จะยอมรับว่า ศิลปะพื้นบ้านของไทย แขนงนี้สามารถปรับปรุงและ เปลี่ยนแปลงตามสมัยนิยมเหมือนละครและราได้

ภาพที่ 32 "ตัวตลกหญิง (โจ๊ก) ของคณะสุภจินาฏศิลป์ที่วัดพระคูบัว

ข. ในชนบท

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามชุดที่ 2 ซึ่งเป็นแบบสอบถามประชาชน ที่เป็นผู้ถูกจากหมู่บ้านและในเมือง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ประชาชนที่เป็นผู้ถูกในชนบท

จากแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อลี้เกล้านนาในหมู่บ้านภาค อาเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 40 คน หมู่บ้านนี้อยู่ห่างจากตัวอาเภอประมาณ 8 กิโลเมตรและจากหมู่บ้านบ้านแคบลบ้านแคบ อาเภอเมือง จังหวัดลาหูน จำนวน 40 คน หมู่บ้านนี้อยู่ห่างจากตัวเมืองลาหูนประมาณ 10 กิโลเมตร ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ลี้เกยังมีประโยชน์ต่อสังคมและศาสนา เช่นให้คติสอนใจ ให้ความเพลิดเพลินและมีส่วนช่วยสนับสนุนให้จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะยังคงมีลี้เกแสดงต่อ ไบตราบโคที่ยังมีงานสมโภชอยู่ ซึ่งจะดูได้จากคำตอบของทั้งสองหมู่บ้านที่ว่าถ้าหากมีลี้เกมาแสดงที่หมู่บ้านท่านเร็วว นี้ จะ ไปคูหรือไม่ คำตอบของทั้งสองหมู่บ้านส่วนมากจะ ไปคูทั้งนั้น เช่นที่หมู่บ้านกาจะ ไปคูร้อยละ 65 แล้วแต่โอกาสร้อยละ 30 ไม่ไปร้อยละ 5 ส่วนหมู่บ้านแคบจะ ไปคูร้อยละ 62.5 แล้วแต่โอกาสร้อยละ 35 และไม่ไปร้อยละ 2.5

2. ประชาชนเขตอาเภอเมืองจังหวัดลาหูนและจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดละ 20 คน สรุปความคิดเห็นของผู้ถูกเขตอาเภอเมืองจังหวัด ลาหูน และจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือลี้เกยังคงเป็นประโยชน์ต่อสังคมและศาสนาอยู่ เพียงแต่ประชาชนในเมืองไม่ค่อยจะให้ความสนใจมากนัก ซึ่งสังเกตได้จากคำถามที่ว่า เมื่อลี้เกมาแสดงที่หมู่บ้านท่านเร็วว นี้จะ ไปคูหรือไม่ ปรากฏว่า ส่วนมากจะบอกว่า แล้วแต่โอกาส และอนาคตของลี้เกยังจะเป็นประโยชน์ต่อสังคม และศาสนาอยู่บ้าง ความความคิดเห็นของประชาชนในเมือง นอกจากนั้นในหมู่บ้านชนบท ลี้เกจะเป็นประโยชน์มากกว่า ส่วนในเมืองมีประโยชน์น้อย เพราะประชาชนในเมืองส่วนใหญ่ จะหันไปนิยม วิดีโอ โทรทัศน์ และภาพยนตร์มากกว่า และจากการวิจัยจะ เห็น ได้ว่าค่านิยมของลี้เกจะมีผลต่อผู้ชมที่เป็นหญิงมากกว่าเพศชาย

สรุป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาถึงค่านิยมของชาวล้านนาที่มีต่อลิเก
2. เพื่อศึกษาถึงคุณค่าลิเก ในด้านสังคม และคุณค่าในด้านศาสนา

ระเบียบวิธีวิจัย

ขั้นตอนในการวิจัยมีดังนี้ คือ

1. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น
  - 1.1 ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 1.2 จากการสัมภาษณ์
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและการสัมภาษณ์
3. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์
4. เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการแล้ว นำมาอภิปรายผล และสรุป

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัย เรื่อง "ค่านิยมทางสังคมและศาสนาต่อการแสดงลิเกล้านนา" สามารถสรุปได้ดังนี้

ครูสะอึ่ง โสพิศ เป็นคนแรกที่น่าเอาลิเกคณะศรีประเสริฐ จากภาคกลาง มาขึงล้านนาประมาณปีพ.ศ. 2470-2472 โดยวิกแห่งแรกที่ครูสะอึ่งแสดงคือ บ้านล่องเขี้ยว ตำบลประดู่ป่า อำเภอเมือง จังหวัดลาพูน ประมาณปีพ.ศ. 2500 เป็นปีที่ลิเกรุ่งเรืองที่สุด ในล้านนา มีคณะลิเกเกิดขึ้นถึง 18 - 20 คณะ ปรากฏความงานวิก งานฉลองวัด งานฉลองโรงเรียน และอื่นๆ จะมีงานแสดงประจำปีละ 200-250 ครั้ง ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-มิถุนายน ปัจจุบัน ไม่มีลิเกวิกแล้ว คงมีแต่งานพิเศษเช่นงานประจำปี งานฉลองวัด งานฉลองโรงเรียน งานประเพณีต่างๆ ซึ่งลดจำนวนลงเหลือเพียงปีละ 30-40 ครั้ง สาเหตุที่ทำให้ลิเกลดจำนวนลงเพราะอิทธิพลของคนศรีภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดีโอ ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา ราคาถูกกว่าและหาได้ง่าย เจ้าของงานจึงหันไปสนใจมหรสพอย่างอื่นแทน อย่างไรก็ตาม ลิเกยังมีประโยชน์ต่อสังคมและศาสนา เพราะลิเกเป็นศิลปะที่สวยงามและมีเอกลักษณ์ของตัวเองและสะท้อนให้เห็นปัญหาของสังคมเป็นแนวทางที่จะแก้ปัญหา ด้านจริยธรรมแก่สังคมด้วย

ประโยชน์ของลิเกที่มีต่อสังคม และศาสนาของชาวล้านนา คือ

1. เป็นศูนย์กลางของคนในสังคม เพราะธรรมชาติของมนุษย์ ต้องการอยู่รวมกลุ่ม เพื่อสร้างความสัมพันธ์กัน
2. ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และใกล้ชิดผู้แสดง มากกว่าการแสดงประเภทอื่น
3. ให้ความสนใจ ก่อให้เกิดศรัทธาในศาสนา
4. ลิเกสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของสังคม เป็นแบบอย่าง เป็นแนวทางที่จะแก้ปัญหาค่านิยมจริยธรรมแก่สังคมด้วย
5. สร้างความเข้าใจระหว่างชาติ ทำให้ชาวต่างชาติสนใจ และอยากมาเที่ยวประเทศไทย
6. ช่วยประเทศชาติทางด้านการธุรกิจ เพราะลิเกเป็นอาชีพ อย่างหนึ่งที่สามารถเลี้ยงตนเอง ได้

เนื่องจากลิเก เป็นศิลปะที่สวยงาม และมีเอกลักษณ์ของตนเอง สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของสังคม ทั้งยังเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ค่านิยมจริยธรรมอีกด้วย ดังนั้นจึงควรอนุรักษ์ ลิเกมิให้สูญหายไป ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. หัวหน้าผู้กำกับ และครูฝึก ควรปรับปรุง เนื้อเรื่อง ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน
2. นักแสดงควรปรับปรุงระเบียบ ในการแสดงลิเก เช่นการฝึกซ้อมการวางตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน
3. รัฐบาล สถาบันต่างๆ เช่นโรงเรียน ชมรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ควรจะให้การสนับสนุน ทางงบประมาณจัดหาเงิน โดยหาลิเกมาแสดง และออกรายการทางวิทยุ โทรทัศน์ประจำ
4. ทางโรงเรียนควรมีการแสดงลิเกในโรงเรียนด้วย เพื่อประกอบการสอน ไม่จำเป็นต้องถูกแบบนักเหมือนละครสมัครเล่น วิธีการนี้เป็นกรให้เด็กรู้จักที่จะยอมรับศิลปะพื้นบ้านที่มีมาแต่ดั้งเดิม และเป็นแบบอย่างทั้งทางค่านิยม และศาสนา

บทส่งท้าย

ลิเกเป็นของวัฒนธรรม ที่สามารถสื่อความหมาย ซึ่งมีค่ามากทั้งทางค่านิยมและศาสนาต่อคนไทยได้วิธีหนึ่ง เกือบ 60 ปี ที่ผ่านมามีสูงจนให้เห็นว่า ลิเกล้านนาสามารถสื่อความหมาย ของเรื่องนั้นๆ ถึงผู้ชมโดยเค้าโครงเรื่องของทุกเรื่อง จะยืนอยู่บนพื้นฐานของผู้ชม แม้ว่าในช่วงหลัง ๆ มานี้ลิเกจะลดลงก็ตาม แต่ลิเกก็สามารถยืนหยัดต่อไปได้ เพราะลิเกสามารถปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงตัวเอง ให้เข้ากับสถานการณ์ของสังคมอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น เราทุกคนควรช่วยกันอนุรักษ์ และสนับสนุนให้ลิเกคงอยู่ในสังคมไทยตลอดไป